

Izabela Olszewska

"Kontakty językowe i kulturowe w Europie". Sprach- und Kulturkontakte in Europa.
Międzynarodowa konferencja naukowa, Gdańsk 22-23.09.2007

Studia Germanica Gedanensia 16, 248-251

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

być bardzo ładna), Modaladverbien (z.B. pln. *podobno, rzekomo, jakoby, wi-docznie, najwidoczniej*; dt. *angeblich, offensichtlich, offenbar, anscheinend*), parenthetische (*zdaje się*) und präpositionale Ausdrücke (*zdaniem Xa*). Evidentielle Bedeutungskomponenten kookkurieren oft, doch keineswegs immer, mit den epistemischen. **Mortelmans** verglich verbale Ausdrücke mit quotativer Bedeutung im Deutschen (Konjunktiv I und II, *sollen* + Infinitiv) und im Niederländischen (*zou/moeten* + Infinitiv). Ihr wichtigstes Fazit: Während *sollen* und *moeten* sich stärker auf den berichtenden Sprecher beziehen, weisen *zou* und Konjunktiv I eine kontinuierliche Orientierung zum berichteten Sprecher auf. Allerdings kommt Konjunktiv I primär in untergeordneten Sätzen vor (obwohl zugleich eine Tendenz zur Hauptsatzverwendung besteht), während *zou* ausschließlich in Hauptsätzen auftritt und auch eine Irrealisbedeutung haben kann.

Zusammenfassende Evaluation

Die Tagungsbeiträge deckten ein breites Spektrum modaler Ausdrücke in zahlreichen Sprachen ab und brachten mehrere interessante Beobachtungen und Ergebnisse zu Tage. Zu nennen ist z.B. der Bereich der Aspektsensitivität von Modalverben und – genereller – der koverten Modalität. Ferner zeigt der wiederholte Bezug auf den Begriff der Evidentialität in mehreren Referaten und anschließenden Diskussionen, dass er in der germanistischen Linguistik einen festen Platz gefunden hat. Die Feststellung, dass epistemische Modalverben aufgrund ihrer doppelten Deixis mehr leisten als Modaladverbien, geht mit der Beobachtung einher, dass es sich bei der zusätzlichen deiktischen Verankerung um einen Hinweis auf die Quelle eines Urteils, also anscheinend um einen evidentiellen Inhalt handelt.

Anna Socka (Gdańsk)

Kontakty językowe i kulturowe w Europie. Sprach- und Kulturkontakte in Europa. Międzynarodowa konferencja naukowa, Gdańsk 22/23. 09. 2007

W dniach 22–23 września 2007 r. odbyła się w Gdańsku międzynarodowa konferencja naukowa¹ *Kontakty językowe i kulturowe w Europie. Sprach- und Kulturkontakte in Europa.*

Konferencja została zorganizowana przez Zakład Językoznawstwa Stosowanego Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Gdańskiego w ramach

¹ Dwie poprzednie konferencje poświęcone były kontaktom językowym w Europie Środkowej oraz kontaktom językowym słowiańsko-niesłowiańskim.

Szkoły Letniej Lingwistyki Stosowanej. Udział w konferencji wzięło ponad 30 naukowców z ważniejszych ośrodków akademickich w Polsce oraz referenci z Białorusi, Francji, Niemiec, Ukrainy oraz przedstawiciel Sekcji Tłumaczy UE w Brukseli. Referaty, wygłaszane na sesji plenarnej i w dwóch sekcjach (przeważnie w języku polskim), dotyczyły następujących tematów: język a kultura, elementy kulturowe w przekładzie, zapożyczenia z języka niemieckiego, angielskiego, holenderskiego oraz jidysz w języku polskim, języki regionalne i mniejszościowe oraz problemy dwu- i wielojęzyczności w perspektywie socjolingwistycznej i dydaktycznej. Konferencję otworzyli Rektor Uniwersytetu Gdańskiego prof. dr hab. Andrzej Ceynowa, Dziekan Wydziału Filologiczno-Historycznego prof. dr hab. Józef Włodarski oraz Dyrektor Instytutu Filologii Germańskiej prof. dr hab. Andrzej Kątny.

Najliczniejszą grupę stanowiły referaty przedstawiające zagadnienia kontaktów kulturowo-językowych. Janusz Siatkowski (Warszawa) przedstawił wyniki analizy materiałów dotyczących słowiańskich nazw 'warkocza' z badań terenowych do *Atlasu Ogólnosłowiańskiego* w zestawieniu z dawniejszymi materiałami gwarowymi i pochodzącymi z różnego typu źródeł historycznych. W referacie *Nazwy magicznych zaklinań w językach słowiańskich* Krystyna Szcześniak (Gdańsk) omówiła opracowania dotyczące pojęcia *zamowy* w literaturze słowiańskiej (na przykładzie zbiorów dot. zamów tekstów rosyjskich, białoruskich i polskich) koncentrując się szczególnie na *zamowach na przestrach* przytoczyła związane z nimi słownictwo (*lekarowanie, odlewania, namawianiu, odżegnania*) oraz podała jego cechy dialektalne. Izabela Błaziak (Gdańsk) zwróciła uwagę na obecność *jałowca* w kulturze dnia codziennego, zwyczajach i obyczajach, medycynie naturalnej oraz wierzeniach. W referacie *Nazwy dziecka nieślubnego w gwarach Mazowsza i Podlasia jako przejaw kontaktów językowych* Krystyna Rembiszewska (Warszawa) omawia m. in. nazwy takie jak: *bękart, mamzer, pokrzywnik, wyleganiec, bachor, baster* zaznaczając, iż pogrupowanie nazw dziecka nieślubnego w polszczyźnie może przebiegać na kilka sposobów (kryterium historyczne, kryterium geograficzne, poklasyfikowanie według opozycji rodzimy-obcy). Próbę odpowiedzi na pytanie o miejsce języka rodzimego w życiu mniejszości ukraińskiej przesiedlonej na tzw. ziemie odzyskane po akcji „Wisła” oraz jego pozycji w kontakcie z innymi językami podjęła Agnieszka Mazurowska (Gdańsk). Kulturowym, językowym i religijnym kontaktom katolicko-prawosławnym na obszarze Bukowiny Karpackiej poświęcony był referat Heleny Krasowskiej (Warszawa). Nazwiska pochodzenia polskiego i niemieckiego z terenu byłej bielskiej niemieckiej wyspy językowej stanowiły przedmiot rozważań Grzegorza Chromika (Kraków) – nazwiska te stanowiły często kontaminacje morfemów polskich i niemieckich. Najważniejszym argumentem językowym tzw. autonomistów śląskich poświęcony był referat Piotra Kocyby (Drezno). Autor przedstawił kilka podstawowych pojęć teoretycznych z zakresu badań narodowych a także podjął się próby zdefiniowania pojęć *narod, gwara śląska, kreol górnośląski*.

Porównania semantycznego pola *kłamstwa* w językach czeskim i górnołużyckim dokonała Anna Jakubowska (Warszawa) skupiając uwagę na związkach frazeologicznych. Elżbieta Karczmarska (Warszawa) przybliżyła problem pojawiania się nominalizacji w różnych stylistycznie nacechowanych tekstach w językach polskim i czeskim. Ewa Geller (Warszawa) zaprezentowała, jako dowód kontaktów językowo-kulturowych, wybrane wyrazy pochodzenia słowiańskiego w kuchni żydowskiej. Wpływ leksykalny na pole semantyczne ubiorów oraz skrypty językowe związane z krawiectwem w języku jidysz jako egzemplifikacja intensywnego kontaktu między językiem Żydów polskich a ich słowiańskim otoczeniem omówiła Agata Kondrat (Warszawa). Liliana Górńska (Toruń) dokonała analizy „czarnej śmierci” (dżumy) w nowożytnych ordynkach miejskich starając się przybliżyć religijno-kulturowy kontekst epidemii. Grażyna Łopuszańska (Gdańsk) podjęła próbę opisu terytorialnej (gdańskiej) odmiany języka niemieckiego (tzw. *Danziger Missingsch*) i scharakteryzowania lokalnej asymilacji w języku używanym przez niemiecką ludność Gdańska. Do tematyki gdańskiej nawiązał również Jan Sikora (Gdańsk) skupiając uwagę na pragmatyczno-semantycznej analizie dwujęzycznego dziennika *Die Danziger Neuste Nachrichten*; analiza dotyczyła wybranych dwujęzycznych artykułów i ogłoszeń z lat 1920–1930. Problematykę angielsko-polskich kontaktów językowych oraz ich wpływu na powstawanie pożyczek semantycznych zreferował Marcina Zabawa (Katowice) koncentrując się nie tylko na przedstawieniu licznych przykładów pożyczek semantycznych, ale i na mechanizmach ich powstawania, a także na sposobach ich poszukiwania w korpusach tekstowych. Agata Kowalska-Szubert (Wrocław) poinformowała o kontaktach językowych oraz wpływie języka Holendrów oraz Flamandów na polszczyznę. O obecności i funkcjonowaniu wybranych zapożyczeń językowych w komunikacji wewnętrznej oraz dokumentach francuskiej firmy Michalin referowała Monika Sobina (Olsztyn). Joanna Kubaszczyk (Poznań) zobrazowała na przykładzie języka polskiego i niemieckiego (kategoria Tasse/Becher i kubek/filizanka) relewancję teorii prototypu w przekładzie. Różnorodnych aspektów translacji dotyczył m.in. referat Magdaleny Jurewicz (Poznań), która wyjaśniając pojęcie modalności przedstawiła wyniki analizy autentycznej rozmowy tłumaczonej konsekwentnie w parze językowej niemiecki-polski, w której tłumaczka zmienia zabarwienie swojej wypowiedzi (z poważnego na żartobliwe) na skutek kłopotliwego dla siebie incydentu. Na terminologię prawną zawartą w aktach Unii Europejskiej jako na element nastrożający poważnych trudności w procesie tłumaczenia na języki docelowe zwrócił uwagę Krzysztof Szczurek (Bruksela) stwierdzając jednocześnie, iż najlepsza strategia to poszukanie opisowych ekwiwalentów formalnych celem uniknięcia nieporozumień interpretacyjnych w razie wykorzystania znaku językowego mającego już swój określony w danym porządku desygnat. Magdalena Bielenia (Gdańsk) podejmuje próbę wykazania hybrydalnego charakteru języka ekonomii celem pokazania, iż tłumaczenie tekstów ekonomicznych wymaga od tłumacza nie tylko wiedzy fachowej z danej dziedziny lecz także znajomości szeregu uwarunkowań geograficznych,

historycznych, politycznych czy kulturowych. Alla Kożynowa (Mińsk) przedstawiła szesnastowieczne tłumaczenia biblijne w Centralnej i Wschodniej Europie, omawiając różnice w tłumaczeniach oraz ich przyczyny. Problem zderzenia kultur w procesie tłumaczenia oraz metody, jakimi posługiwali się XIX-wieczni tłumacze literatury rosyjskiej w transferze konkretnych elementów kulturowych naświetliła Justyna Suracka (Warszawa).

Zjawisko kontaktów kulturowych i językowych w najnowszej powieści chorwackiej pisarki Dubravki Ugrešić nakreśliła Anita Gostomska (Gdańsk). Zagadnienia futuryzmu, kubofuturyzmu i dadaizmu oraz ich wpływ na sztukę, literaturę i myśl XX wieku (m.in. cele futuryzmu włoskiego, awangardystów rosyjskich oraz dadaistów, zagadnienia poetyki futurystycznej) omówił Krzysztof Tkaczyk (Warszawa). Alena Rudenka (Mińsk) w referacie *The competition of conceptual models on different stages of the development of Slavonic languages* rozpatruje na materiale języków słowiańskich współistnienie metafor w procesie generowania nowych konceptów, czego skutkiem są nominacje tego samego pojęcia, oparte na różnych sposobach konceptualizacji; Magdalena Majcher (Kraków) natomiast przedstawia sposoby obrazowania w polskich i niemieckich fragmentach tekstów biblijnych stwierdzając, iż różnice w tekstach spowodowane są językowym przejawem różnic w poszczególnych wymiarach obrazowania. O zjawisku anakolutu w języku niemieckim i polskim, jako nagłej zmianie uprzednio zaplanowanej konstrukcji zdaniowej podczas mówienia lub pisania prowadzącej do wyrażenia niespójnego składniowo, referował Paweł Rybszleger (Poznań). Barbara Sadownik (Lublin) podjęła temat złożonych relacji występujących między językiem i kulturą, wielojęzycznością i wielokulturowością, koncentrując się na zagadnieniach rozwoju kompetencji interkulturowej względnie kulturowej w procesie glottodydaktycznym.

Podsumowując należy stwierdzić, iż tematyka większości referatów wpisuje się w motto Uni Europejskiej „Jedność w różnorodności”. Materiały z konferencji ukażą się drukiem w tomie wydanym przez Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Izabela Olszewska (Gdańsk)

Günter Grass. Literatur – Kunst – Politik. Eine Konferenz des Instituts für Germanische Philologie der Universität Gdańsk und der Günter-Grass-Gesellschaft in Gdańsk, Gdańsk, 4.10. – 6.10. 2007

Vom 4. bis 6. Oktober 2007 fand in Gdańsk eine internationale wissenschaftliche Konferenz zum Thema *Günter Grass. Literatur – Kunst – Politik* statt. Sie war Teil der kulturellen Veranstaltungen, die sich zum reichhaltigen Programm der 80. Geburtstagsfeier des Schriftstellers zusammensetzten, welche zu gleicher Zeit in seiner Heimatstadt begangen wurde. Die Tagung